

“ЖІНКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ЇХНІ ПОТРЕБИ”

**Аналітичний звіт за результатами
онлайн-опитування**

Київ, 2020 рік

РЕЗЮМЕ **3**

МЕТОДОЛОГІЯ **3**

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОПИТАНИХ
4

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ **5**

- ВПЛИВ НА ДОХОДИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ ЖІНОК **5**
- ВПЛИВ НА САМОПОЧУТТЯ ЖІНОК **7**
- ВПЛИВ НА СТОСУНКИ В СІМ'ЯХ ТА ДОМОГОСПОДАРСТВАХ **9**
- ВПЛИВ НА РІВЕНЬ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА **10**
- ОЦІНКА ДИСТАНЦІЙНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ В УМОВАХ КАРАНТИНУ **12**
- ЗМІНИ В ЖИТТІ ЖІНОК, СПРИЧИНЕНІ КАРАНТИНОМ **14**
- ПОТРЕБИ ЖІНОК У ДОПОМОЗІ У ЗВ'ЯЗКУ З КАРАНТИНОМ **17**

У цьому звіті відображені результати опитування "Жінки в умовах пандемії та їхні потреби", проведеного громадською організацією Центр прав людини ZMINA з 13 квітня по 24 квітня 2020 року для отримання інформації щодо становища жінок в умовах карантину, запровадженого у зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції Ковід-19.

Опитування здійснене в межах проекту "Жінки проти пандемії", який реалізує громадська організація Центр прав людини ZMINA за підтримки Українського жіночого фонду.

Методологія цього дослідження розроблена керівницею проекту **Іриною Виртосу**, головною редакторкою сайту <https://zmina.info/> **Ольгою Падіряковою** та журналісткою **Єлизаветою Сокуренко** із залученням pro bono до консультації соціологині, докторки соціологічних наук **Олени Стрельник**.

Авторкою звіту є незалежна експертка **Надія Добрянська**.

РЕЗЮМЕ

За результатами опитування “Жінки в умовах пандемії та їхні потреби”, запровадження карантину має значний вплив на становище жінок в Україні. За даними опитування, **17% респонденток втратили роботу через карантин**, а у 13% опитаних жінок, які мають/мали власну справу, діяльність або скоротилась, або повністю припинилась.

40% повідомили, що втрачають заробіток або їхні доходи знизились (39%). Більше половини **скаржаться на брак спілкування (58%), обтяження додатковою хатньою роботою (52%), а третина витрачає додатковий час на допомогу дітям з навчанням – 31%**.

Найбільше опитані жінки бояться, що близькі захворіють на Ковід-19 – 71.6%, та що вони самі втратять заробіток (53.3%).

Для половини опитаних жінок карантин не спричинив змін у сімейних стосунках. Також для переважної більшості опитаних карантин не призвів до домашнього насилля. Утім, **чотири респондентки (0.4%) повідомили, що вперше зазнали домашнього насилля саме під час карантину**. Опитані жінки повідомили, що потребують психологічної (39%) та матеріальної допомоги (36%), хоча більше чверті з них зазначили, що справляються з карантинном самотужки та не потребують допомоги – 27%.

МЕТОДОЛОГІЯ

В межах дослідження методом онлайн анкетування опитано 976 жінок віком від 18 років, які живуть в Україні.

Запрошення до участі в опитуванні разом з анкетною була розміщено через [акаунт](#) громадської організації Центр прав людини ZMINA у соціальній мережі “Facebook”, а також у низці тематичних ресурсів, зокрема, на фейсбук-сторінках об’єднаних територіальних громад, сайтах “Повага”, “50%”, тематичних фейсбук-групах тощо.

Анкета опитування містила 26 запитань щодо наслідків карантину для різних сфер життя: роботи, сімейних стосунків, психологічного стану, викликів та

потреб під час карантину. Зокрема, питання охоплювали теми змін у способі життя через карантин, забезпечення дистанційного навчання для дітей шкільного віку, домашнього насилля.

Інтерпретації результатів опитування містить певні методологічні обмеження. Слід зауважити, що отримані дані неможливо поширити на всіх жінок в Україні віком від 18 років, оскільки його методологія не передбачала пропорційного представлення думки різних категорій респонденток відносно всієї сукупності жінок в Україні.

Натомість це дослідження дає можливість оцінити різноманіття думок та потреб жінок в Україні під час пандемії. Отримані дані дозволяють сформулювати гіпотези, що можуть бути перевірені в наступних дослідженнях, репрезентативних для всього дорослого жіночого населення України, а також демонструють певні проблеми. Так, карантин суттєво вплинув на фінансову стабільність жінок та підвищив рівень навантаження, зокрема стосовно догляду за дітьми та ведення побуду. Це водночас позначилося на психологічному та емоційному стані жінок.

Окрім того, опитування здійснювалось онлайн за принципом самовідбору учасниць. Відповідно, його результати відображають думку жінок, які мали доступ до інтернету, змогу та власну зацікавленість взяти участь у ньому. Для розуміння думки інших категорій жінок необхідно проводити дослідження іншими способами.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОПИТАНИХ

В опитуванні взяли участь жінки, які проживають в Україні, віком від 18 років – **загалом 976 респонденток**. 76.2% з них мешкають у міській місцевості, тож опитування дає краще розуміння становища та потреб міських жительок.

Так, **61 % опитаних – це жительки міста Києва або обласних центрів** (55.8%) та міст з населенням від 100 тисяч (5.3%). 15.2 % – мешканки міст з населенням до 100 тис., а 9.6% проживають у селищі міського типу.

14.1% респонденток повідомили, що мешкають в селі. Через невелике число опитаних жительок сільської місцевості (137 анкет), в цьому звіті немає

можливості зробити припущення щодо розбіжності в становищі під час пандемії жінок в міській та сільській місцевостях.

В цьому опитуванні представлені думки жінок різних вікових груп.

Майже половина респонденток віком від 30 до 39 років – 46.3%. Приблизно однакова кількість респонденток віком від 18 до 29 років (21.8%) та від 40 до 49 років (21.9%). Жінки віком від 50 років складають 10% респонденток: 7.5% віком від 50 до 59 та 2.5% віком від 60 і старших.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ НА ДОХОДИ ТА ЗАЙНЯТІСТЬ ЖІНОК

Карантин призвів до припинення роботи за наймом 17% опитаних. З них 5% втратили роботу, 4% вимушено відправлені роботодавцем в неоплачувану відпустку, 3% перебувають в оплачуваній відпустці, 2% перебувають в неоплачуваній відпустці за власним бажанням.

Також через карантин 17% учасниць, які продовжують працювати за наймом, відзначають часткове зменшення заробітної плати. **44% респонденток продовжують працювати за наймом зі збереженням повної заробітної плати.**

Загалом, більше половини респонденток – 61% – зазначили, що продовжують працювати за наймом та отримувати заробітну плату під час карантину.

Варіант відповіді “Інше” обрали 8% респонденток. Деякі з них зазначили, зокрема, що вони самозайняті, перебувають у відпустці з догляду за дитиною, працювали безоплатно тощо.

Більше половини (61%) респонденток працюють з дому або переважно вдома під час карантину. А 11% опитаних працюють за межами дому. Рівною мірою між домом та за його межами працюють 7%. 21% опитаних не відповіли на це запитання.

44% опитаних жінок зазначили, що є самозайнятими або займаються підприємницькою діяльністю.

У 9% респонденток з власною справою практично зупинилася діяльність, а 14% відзначають скорочення діяльності та суттєве зменшення доходів.

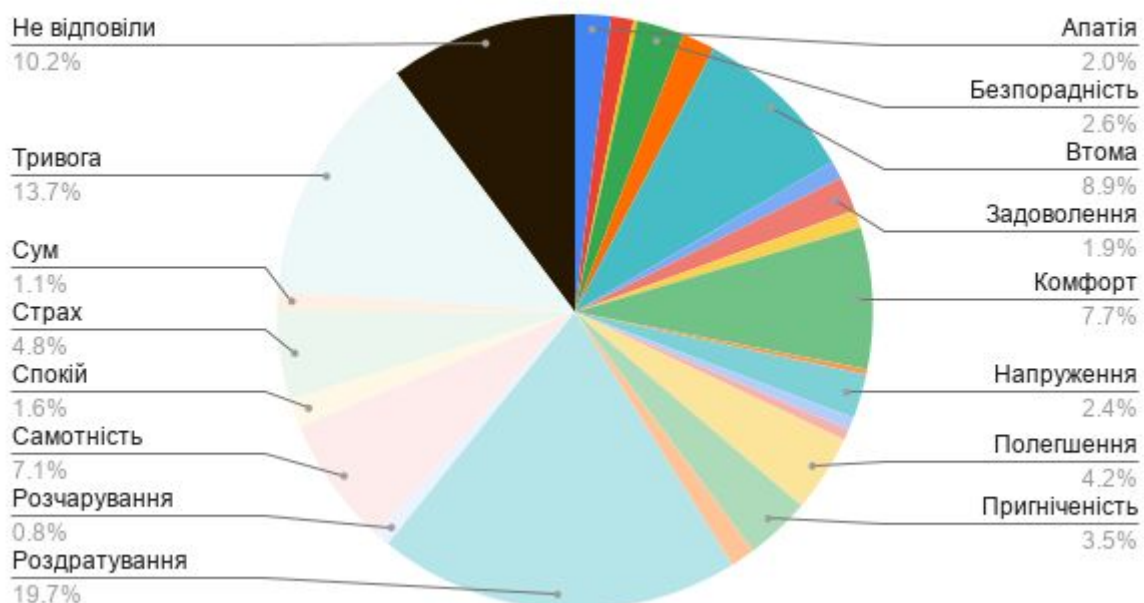
До карантину у мене були два бістро та одне кафе. Обидва бістро довелося закрити, тому що одна точка була розташована на ринку, а ринок не працює й не запрацює. А на другій точці оренда дорога, господар скинув її всього лише на 50%. Довелося закрити обидві точки. У кафе довелося звільнити весь персонал, а це навчені мною люди. Кафе працює тільки на доставку. Клієнти економлять гроші і не роблять замовлення...

Анонімна учасниця опитування

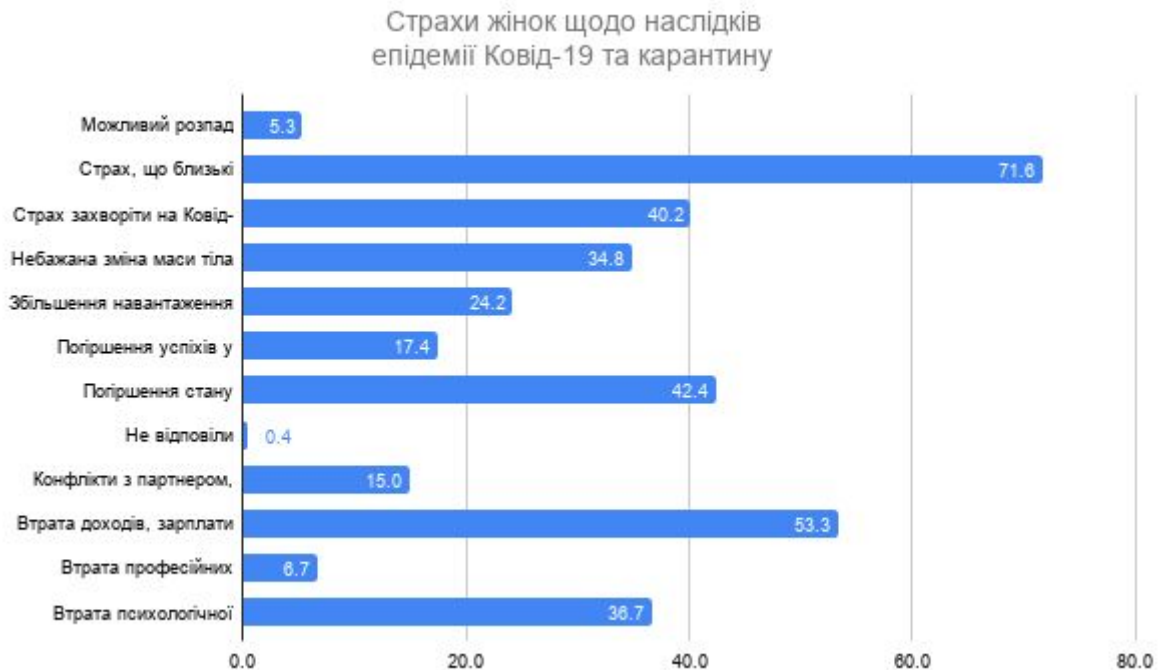
РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ НА САМОПОЧУТТЯ ЖІНОК

Найбільш поширеними переживаннями під час карантину опитані жінки назвали **роздратування** (26.8%), **тривогу** (18.6%), **втому** (12.1%), **комфорт** (10.5%) та **самотність** (9.6%). **Страх** відчувають 6.6% опитаних, **полегшення** – 5.7%.

Серед запропонованих в анкеті варіантів побоювань респонденток щодо негативних наслідків епідемії найбільшу кількість (71.6%) отримав **страх за здоров'я близьких через загрозу інфікуватися на Ковід-19.**

На другому місці за кількістю відповідей – страх втрати доходів та заробітної плати (53.3%). На третьому – страх погіршення здоров'я через обмеження пересування за межами дому (42.4%) та страх самій захворіти на Ковід-19 (40.2%).

Близько третини учасниць опитування бояться втратити психічну рівновагу – 36.7%, а також погіршення зовнішнього вигляду, набирання зайвої ваги (34.8%). Приблизно чверть опитаних (24.2%) бояться збільшення навантаження у хатній праці та догляді за дітьми, а 17.4 % – погіршення успіхів у навчанні дитини.

Я себе почуваю як тварина у клітці, дуже багато стала забирати час хатня праця, догляд за дитиною, допомога чоловікові. На свій розвиток, сконцентрованість на роботі виходить мало часу на день, я не можу побути на самоті, зібратись з думками. Мені важко і страшно.

Анонімна учасниця опитування

15% з острахом очікують погіршення стосунків з партнером та з іншими членами сім'ї. **Найменше із запропонованих варіантів жінки бояться витрати**

професійних навичок (6.7%) та розпаду подружніх чи партнерських стосунків (5.3%).

Більшість жінок повідомили, що не виходять з дому окрім як до магазину або аптеки. Таку відповідь дали майже 62% респонденток. Решта зазначили, що не виходять з дому окрім як за найнеобхіднішим (38%).

Понад третини опитаних жінок зазначили, що не виходять з дому окрім як за найнеобхіднішим – 37%. **Кожна п'ята опитана жінка (20%) повідомила, що її робота вимагає виходити надвір.**

Близько чверті респонденток зауважили, що виходять надвір подихати повітрям (28%), гуляти з дитиною (27%) та заради свого психологічного комфорту (24%).

Набагато менше жінок повідомили, що виходять займатися спортом (8%), в гості до друзів чи родичів (6%), допомагати людям у вразливій ситуації (4%) та для уникнення конфліктів з партнерами (2%).

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ НА СТОСУНКИ В СІМ'ЯХ ТА ДОМОГОСПОДАРСТВАХ

Переважна більшість опитаних жінок під час карантину живуть не самі. Таку відповідь про свої умови проживання дали 93% респонденток. 40% опитаних живуть разом з чоловіком чи партнером / партнеркою. 64% опитаних мешкають разом з дитиною або дітьми. 14% з батьками – власними або чоловіка/партнера/партнерки.

5% мешкають з іншими людьми (родичами або ні). Лише 7% учасниць зазначили, що під час карантину живуть самотійно.

Мабуть, ця проблема стосується всіх: стосунки з родичами, які були не дуже, погіршуються. У мене це в основному питання про хатню роботу, бо мої родичі не прислухаються до рівномірного розподілення роботи між чоловічою половиною і жіночою.

Анонімна учасниця опитування

На момент опитування приблизно половина респонденток (51%) не вбачала змін в стосунках з близькими, з якими вони мешкають. Однакова кількість опитаних зазначає про деяке покращення та деяке погіршення стосунків – по 17%.

Чоловік в іншій країні, ми і так бачимося рідко, а тепер взагалі невідомо, коли він зможе приїхати, тож наші стосунки на межі розриву.

Анонімна учасниця опитування

Значно менша кількість опитаних відзначає суттєву зміну стосунків: суттєве покращення (5%) та суттєве погіршення (3%).

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

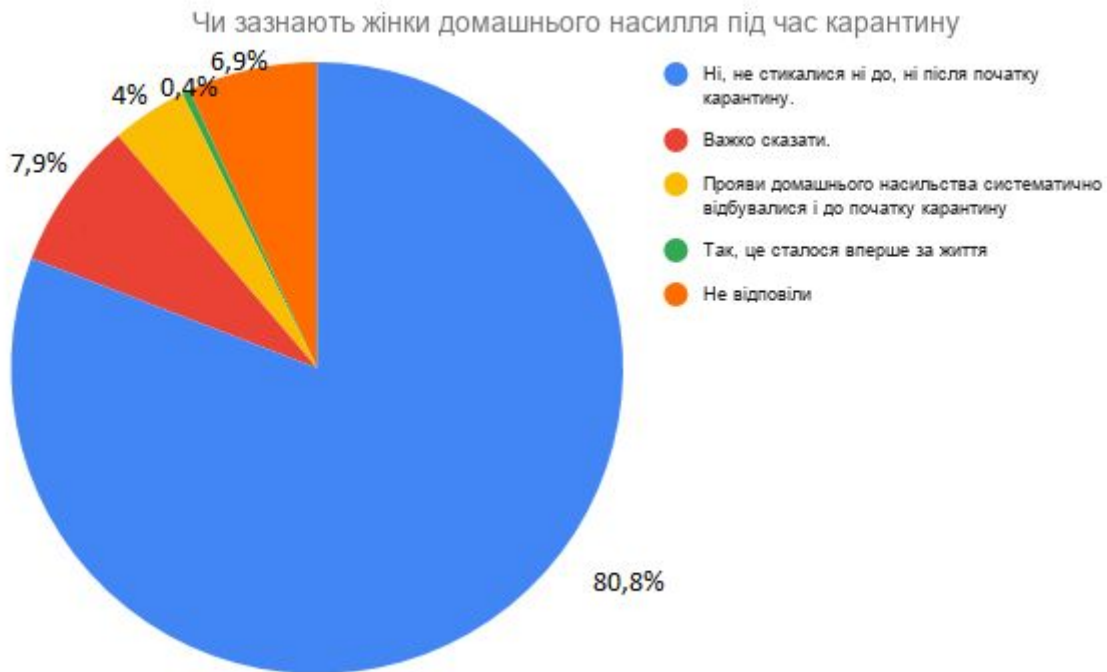
ВПЛИВ НА РІВЕНЬ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Чотири респондентки повідомили, що зазнали домашнього насилля вперше під час карантину (0.4% всіх опитаних). 4% опитаних жінок зазначили, що систематично зазнавали домашнього насильства ще до початку карантину.

Від початку карантину я налякана агресією чоловіка. Забрав всі мої збережені гроші та погрожував не купляти їжу додому, збереження закінчились, тому виганяв на вулицю. Також піднімав руку не один раз.

Анонімна учасниця опитування

Переважна більшість респонденток повідомила, що не зазнавали домашнього насилля ні до, ні під час карантину (80.84%).

Ми з чоловіком працюємо з дому. Я – у більш напруженому режимі, з ненормованим робочим днем. Одного разу видався дуже завантажений день. Я рано прокинулася і не відривалася від роботи. Опівдні була дуже голодна, тож подумала, що чоловік, у якого була обідня перерва, міг би розігріти їжу. На моє запитання про те, чи зараз у нього обід, він відповів: "Буде їжа – почнеться й обід" та продовжив чекати, коли я відірвуся від роботи, розігрію й принесу йому тарілку. Хочу вибачитися перед тим, хто це читає. Але мені правда треба було розповісти цю історію, тому що вона одна з багатьох, але виявилася болючою.

Анонімна учасниця опитування

Майже 8% опитаних вагалися з відповіддю на питання, чи вони зазнають домашнього насилля, і обрали варіант "Важко сказати". Близько 7% жінок не відповіли на це питання.

ОЦІНКА ЖІНКАМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

40.6% опитаних вказали, що мають дітей шкільного віку, які в умовах карантину знаходяться на дистанційному навчанні. Водночас більше половини учасниць опитування зазначили, що не мають дітей шкільного віку.

У поєднанні з відповідями на питання про те, з ким мешкають жінки, можна зробити висновок, що ще 23.8% мають дітей старших або молодших за шкільний вік. Це може означати як те, що у них є діти, але молодші чи старші за шкільний вік, так і відсутність дітей.

Відгуки жінок, які мають дітей шкільного віку, про ефективність навчання та рівень забезпеченості дітей можливістю дистанційного навчання під час карантину були змішані.

Так, значна кількість матерів школярів не задоволена ефективністю дистанційної шкільної освіти – 40%. З них скоріше неефективною освіту своїх дітей вважають 24% жінок, а 16% вкрай неефективною.

Дитина навчається в 2-му класі, до карантину повністю весь процес навчання успішно відбувався в школі (уроки + домашні завдання в групі продовженого дня), а зараз я маю допомагати з підключенням до онлайн-уроків, нагадувати про них, контролювати виконання домашніх завдань тощо. Найголовніше, що це відбувається під час мого робочого дня.

Анонімна учасниця опитування

Водночас третина матерів дітей шкільного віку переважно задоволена ефективністю дистанційної освіти – 29%.

Мені подобається займатися навчанням зі своєю дитиною. Зрозуміла, де в дитини проблеми в навчанні, і підтянули ці теми, а сама почала вивчати англійську мову.

Анонімна учасниця опитування

Скоріше ефективною вважають дитячу освіту під час каратниту 20% опитаних, а цілком ефективною – 9 % матерів. Решта, теж майже третина, 31% матерів школярів не змогли визначитися зі своєю оцінкою і обрали варіант “Важко відповісти”.

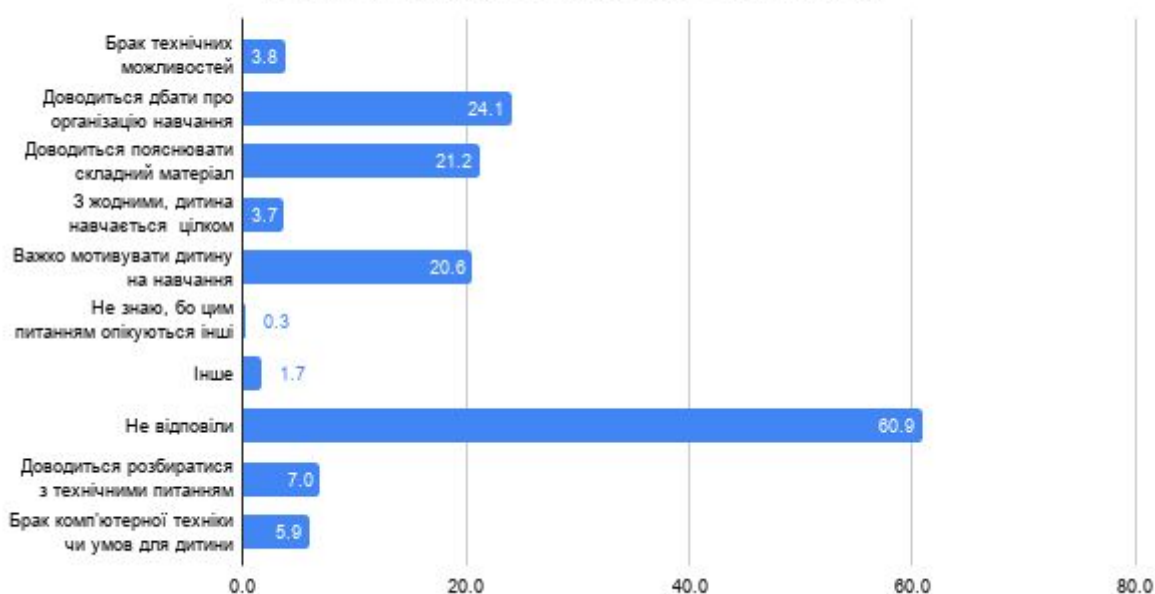
Приблизно чверть матерів повідомила, що їхні діти не забезпечені онлайн-засобами з жодного предмету – 25%.

При цьому значна частка матерів школярів відзначає переважну забезпеченість дітей необхідними онлайн-інструментами – 40%.

22% матерів відзначають повну забезпеченість дітей такими засобами, а 18% – з більшості предметів.

Приблизно третина матерів (31%) повідомили про забезпеченість необхідними онлайн-інструментами лише з окремих предметів.

З якими труднощами жінки зустрічаються в забезпеченні дистанційної освіти дітей шкільного віку (відсоток від усіх респонденток)

Лише 3.7% опитаних жінок зазначили, що не мають проблем в організації дистанційної освіти, і що дитина чи діти вчать самостійно.

Майже чверть (24%) усіх респонденток поскаржилися на труднощі, викликані дистанційною освітою дітей.

Найпоширенішими труднощами в забезпеченні дистанційної дитячої освіти опитані матері назвали **необхідність самостійно організувати навчання: слідувати за розкладом, за виконанням завдань тощо.**

Окрім роботи з 9:00 до 18:00, я також готую їжу для всіх членів сім'ї щодня й дбаю про чистоту оселі. Також я щоденно приділяю увагу організації навчання дитини третьокласниці, оскільки від вчительки отримуємо лише список номерів, вправ і сторінок, які треба опрацювати протягом тижня. Утім, у програмі є нові теми, тож я сама мушу їх пояснювати дитині, працювати над помилками і прогалинами, які виникають під час вивчення матеріалу.

Анонімна учасниця опитування

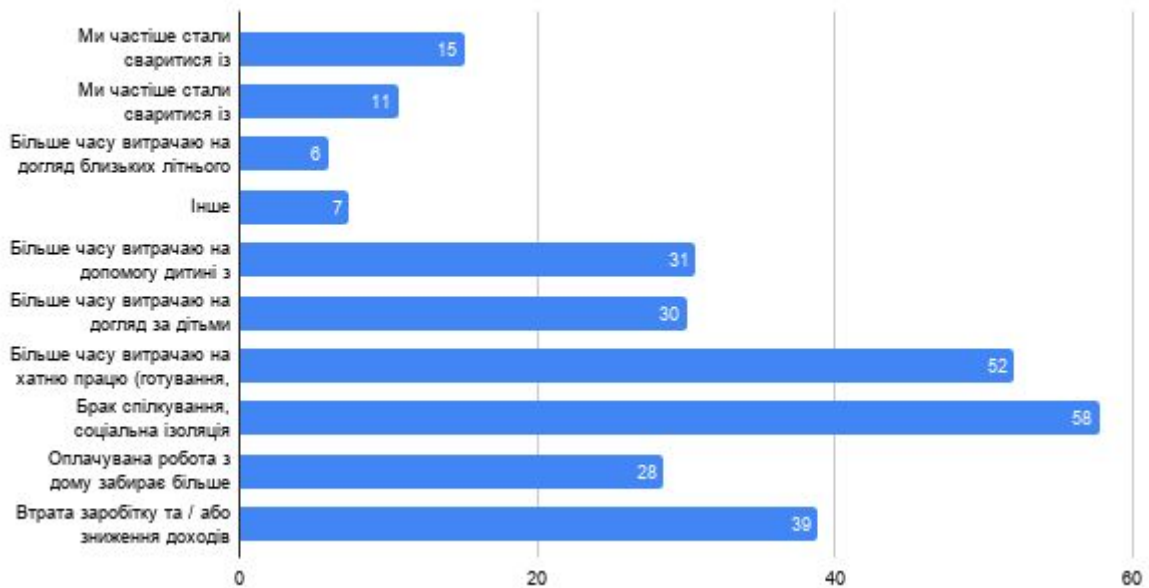
Наступними найближчими за кількістю відповідей стали відповіді про те, що **доводиться самотужки пояснювати дитині складний навчальний матеріал (21.2% респонденток) та складність мотивувати дитину на навчання в умовах карантину – 20.6%**. Решта варіантів отримала набагато менше відповідей. 7% учасниць опитування повідомили про складність розбиратися з технічними питаннями в роботі з онлайн-платформами, 5.9% – про брак комп'ютерної техніки чи особистого простору для навчання дитини, та 3.8% – про брак технічних можливостей, наприклад низьку швидкість інтернет-з'єднання.

ЗМІНИ В ЖИТТІ ЖІНОК, СПРИЧИНЕНІ КАРАНТИНОМ: ВИКЛИКИ ТА НЕСПОДІВАНІ ПОЗИТИВИ

Більше половини опитаних жінок відзначають, що через карантин вони страждають від браку спілкування, соціальної ізоляції (58%) та збільшення часу, який вони витрачають на хатню працю (52%). Дві з кожних п'яти жінок зазнають втрати заробітку або зниження доходів (39%).

Приблизно третина жінок більше витрачають на допомогу дітям з навчанням (31%) та на догляд за дітьми загалом (30%).

Виклики перед жінками, пов'язані з життям під час карантину

Моя старша дитина (10 років) першу половину дня займається шкільними уроками, ввечері має факультативи з музики та танців – я постійно контролюю виконання нею домашнього завдання, організую навчальний процес, а також в цей час бавлюся з молодшою дитиною (2 роки), щоб вона не заважала страшій. Час, вільний від дітей, проводжу на кухні за приготуванням їжі. Я працюю дистанційно, важливі справи роблю серед дня, але приділити цьому більше 30 хвилин мені не вдається, тож зазвичай іншу роботу роблю уночі.

Анонімна учасниця опитування

Більше чверті зіштовхнулися з труднощами того, що робота з дому забирає більше часу, ніж на робочому місці (28%). **Зростання кількості сварок з дітьми відзначили 15% респонденток, а з чоловіком чи партнером/партнеркою – 11%.**

Я усвідомлено стала мамою. Я люблю і приймаю свою дитину, нічого особливого від неї ніколи не вимагала, ніколи не піднімала руки і дуже рідко підвищувала голос. Синові 1.5 роки. У нас однокімнатна квартира, і з часу заборон на відвідування парків я все частіше його "пилю" та підвищую голос. З ним мені важко мити посуд, готувати і навіть завантажувати прання. Йому постійно необхідна увага. Це потроху зводить мене з розуму.

Анонімна учасниця опитування

Для 6% опитаних карантин призвів до зростання часу на догляд за близькими літнього віку.

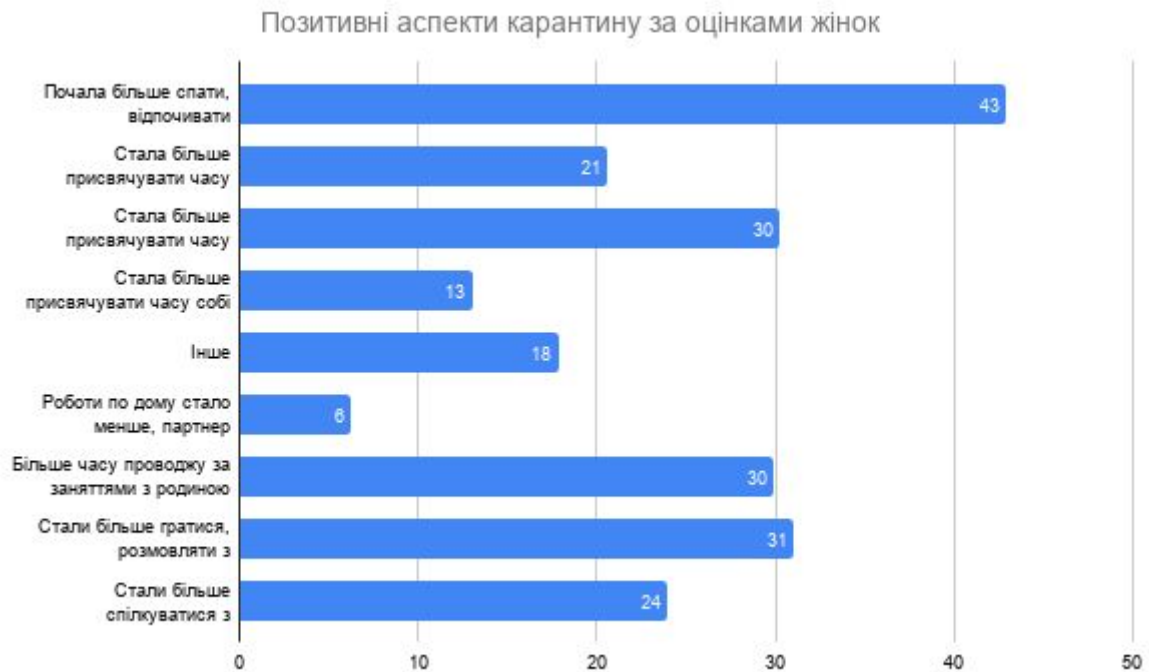
Дві з кожних п'яти жінок повідомили про те, що стали більше спати та відпочивати (43%). Приблизно третина респонденток відзначає, що стали більше гратися та розмовляти з дітьми (31%), проводити часу з родиною (31%), стали більше присвячувати часу самоосвіті, читанню книг (30%).

Гм. Гостру ізоляцію та психологічні проблеми я відчувала після народження дитини кілька років тому, коли життя різко змінилося порівняно з попереднім соціально-активним. Зараз же карантин – це як лайт-версія декрету: з дитиною, яка підросла, незрівнянно легше. Порівнюючи з декретним дном, зараз я просто насолоджуюсь, бо маю час на свою роботу і творчість.

Анонімна учасниця опитування

До чверті опитаних жінок відзначають, що стали більше спілкуватися з чоловіком чи партнером/партнеркою (24%). Практично кожна п'ята повідомляє, що стала більше часу присвячувати своїм улюбленим заняттям та хобі.

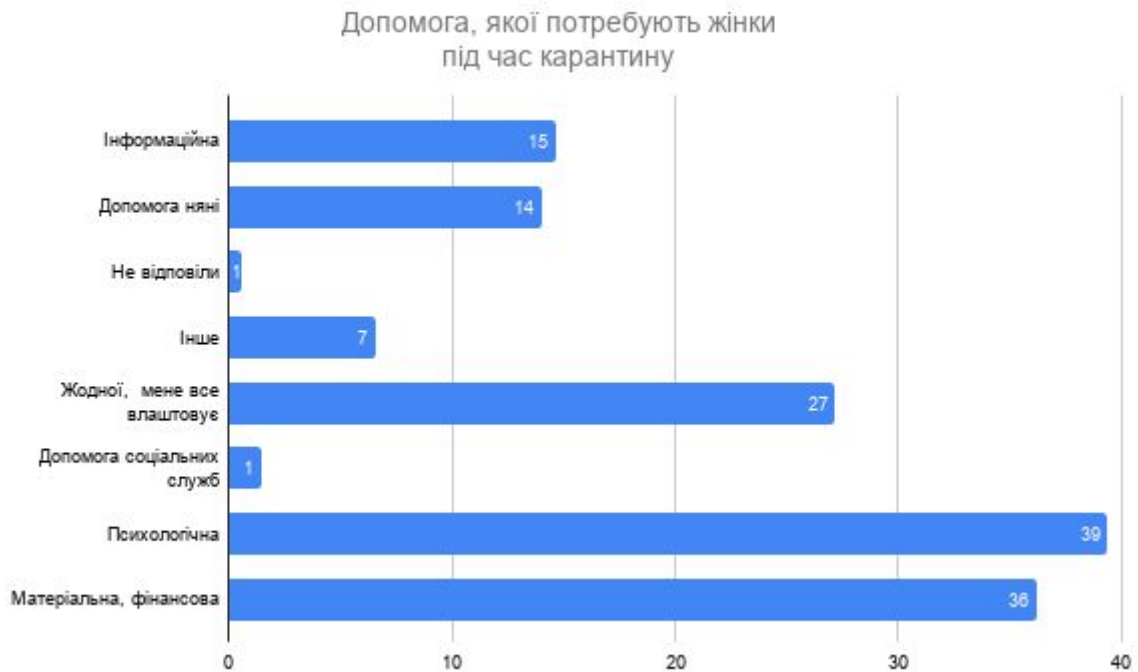
6% опитаних повідомили, що їхні чоловіки взяли на себе частину хатньої роботи.

18% жінок обрали варіант “Інше”, відповідаючи на це питання. В той час як деякі з них в поясненнях зазначали інші аспекти того, як карантин впливає на їхнє життя, інші зазначали відсутність позитивних змін.

ПОТРЕБИ ЖІНОК У ДОПОМОЗІ У ЗВ'ЯЗКУ З КАРАНТИНОМ

Найвищі показники відповідей від респонденток отримали потреби в психологічній (39%) та в матеріальній чи фінансовій допомозі (36%). Опитані зазначили приблизно однакову потребу в інформаційній допомозі (15%) та допомозі няні (14%). Потребу в допомозі соціальних служб відзначив лише 1% респонденток. Про потребу в інших видах підтримки зазначили 7% опитаних.

Більше чверті жінок зазначили, що не відчують потреби в допомозі – 27%.

Відсутність потреби в інформації зазначила практично кожна п'ята жінка (19% респонденток). **Найбільше респондентки потребують перевіреної інформації про стан справ щодо Ковід-19.** Про це повідомили 37% опитаних.

Наступні у пріоритетності – поради, як лікувати хвороби, не пов'язані з пандемією (31%), та поради про те, які підняти собі настрій (27%).

Приблизно однакова кількість респонденток потребує інформації про можливість допомоги тим, хто опинився у вразливій ситуації (17%), психологічних порад, як пережити карантин у сім'ї (13%), порад, чим зайняти дітей дошкільного віку (13%) та як організувати вдома навчання для дітей шкільного віку (12%).

Поради щодо того, як допомогти перенести карантин дітям з порушеннями затребувані серед 4% респонденток, а щодо того, як діяти у випадку домашнього насилля – серед 2%. Потреби в іншій інформації зазначили 5% опитаних.